

ВІДГУК

офіційного опонента –

доктора педагогічних наук, професора, заступника директора з науково-педагогічної роботи Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» Смирнкової Ірини Михайлівни

на дисертацію **Черненка Олександра Володимировича «Підготовка майбутнього викладача до управління якістю освітніми проектами у закладах вищої освіти»**, представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти.

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок із відповідними планами галузей науки. У вимірах системної трансформації вищої освіти України, зумовленої євроінтеграційним курсом держави, вимогами Болонського процесу та реаліями воєнного стану, особливої гостроти набуває проблема підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до управління якістю освітніми проектами. Забезпечення якості освіти дедалі частіше розглядається як комплексна управлінська діяльність із планування, організування, мотивації, контролю та безперервного вдосконалення освітніх процесів. За даними міжнародних інституцій, понад 70 країн світу інтегрували проєктний менеджмент до систем підготовки педагогічних кадрів (РМІ, 2023 р.), а попит на фахівців із управління якістю в освіті щорічно зростає на 12–15% (ENQA, 2022 р.), що беззаперечно актуалізує обрану дисертантом проблематику.

Актуальність дослідження посилюється безпрецедентним негативним впливом повномасштабної збройної агресії проти України на функціонування вітчизняної системи вищої освіти, масштабним переходом до дистанційних і змішаних форм навчання та потребою у дидактично гнучких, проєктно-орієнтованих моделях організації освітнього процесу. Не менш вагомими чинниками виступають кардинальна зміна суспільних очікувань щодо ролі викладача в умовах стрімкої цифрової трансформації вищої освіти та загальноєвропейська тенденція до переосмислення університету як суб'єкта й об'єкта управління якістю одночасно. Відтак запит на якісного викладача-менеджера, здатного не лише навчати, а й системно проєктувати та аналізувати освітню діяльність, є цілком закономірним.

З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження О. В. Черненка не викликає сумнівів щодо актуальності, практичної своєчасності та наукової значущості, оскільки відкриває нові можливості для забезпечення якісно нового рівня фахової підготовки майбутніх викладачів вищої школи, здатних ефективно управляти якістю освітніх проєктів в умовах євроінтеграції, цифровізації та повоєнного відновлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 2 від 09 жовтня 2023 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації: розкрито теоретичні засади управління якістю освітніми проєктами у вищій школі та уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження; здійснено компаративний та контент-аналіз міжнародних практик підготовки викладачів до управління якістю освітніх проєктів і розроблено рекомендації щодо пріоритетних напрямів їх адаптації у вітчизняній системі вищої освіти; обґрунтовано концептуальні засади підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів у ЗВО; розроблено систему підготовки та спроектовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів у визначених організаційно-педагогічних умовах; визначено методичний та критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів; експериментально перевірено ефективність розробленої системи підготовки.

Проведений аналіз представленої дисертації в контексті вперше отриманих та найсуттєвіших наукових результатів дозволив визначити, що дисертантом *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено систему підготовки майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами в закладах вищої освіти, що інтегрує релятивістський підхід, принципи Quality 4.0 та проєктно-орієнтоване навчання і структурована за взаємопов'язаними блоками – цільовим, змістовим, процесуальним, технологічним та діагностично-результативним; запропоновано авторську концепцію інтегративної конвергенції якості вищої освіти, згідно з якою ефективно управління якістю передбачає гармонізацію міжнародних стандартів із локальними інституційними та культурними особливостями через адаптивну трансформацію і крос-культурний діалог, структуровану на стратегічному, тактичному та операційному рівнях; визначено й обґрунтовано чотирикомпонентну структуру готовності майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти) і відповідну трирівневу шкалу її оцінювання (високий – 4,0–5,0 бала, середній – 2,5–3,9 бала, низький – 1,0–2,4 бала); визначено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами.

Уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження: авторські дефініції «освітнього проєкту» (у вузькому та широкому розумінні), «управління якістю освітніми проєктами» та «готовності майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами»; класифікацію освітніх проєктів за критеріями домінування діяльності (дослідницька, пошукова, творча, рольова, практично-орієнтована), предметно-змістовної галузі, характеру координації, кількості учасників і тривалості.

Дістали подальшого розвитку результати компаративного й контент-аналізу міжнародних практик підготовки викладачів до управління якістю освітніх проєктів та рекомендації щодо пріоритетних напрямів їх адаптації у вітчизняній системі вищої освіти; теоретичні підходи до використання

академічної мобільності (у дистанційному та гібридному форматах) як інструменту формування крос-культурних управлінських компетентностей в умовах воєнного стану; обґрунтування ролі цифрових технологій, ІКТ-платформ, можливостей штучного інтелекту та VR/AR-технології у забезпеченні готовності майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами проведеного дослідження й загалом не викликає сумніву. Автор цілком правомірно ставить собі за мету теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити систему та її структурно-функціональну модель підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів у ЗВО. Наукові положення, сформульовані в дисертації, є логічно послідовними, переконливими, взаємозв'язаними й взаємозумовленими; вони характеризуються високим рівнем методологічного обґрунтування й наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджуване явище відповідно до мети наукового пошуку. Достовірність одержаних результатів забезпечено коректним застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методів наукового пошуку – теоретичних, емпіричних і статистичних – та ґрунтовною джерельною базою. Особливої уваги заслуговує статистичне опрацювання результатів педагогічного експерименту: перевірка нормальності розподілу даних за критерієм Шапіро–Вілка, оцінювання статистичної значущості відмінностей за t-критерієм Стюдента ($t = 12,81-17,26$; $p < 0,001$), визначення розміру ефекту (Cohen's $d = 1,48-2,00$), а також кореляційний ($r = 0,70-0,75$) і регресійний ($R^2 = 0,69$) аналіз, що в сукупності переконливо підтверджує вірогідність сформульованих висновків.

Структура та оцінка змісту дисертації. Аналіз дисертаційної роботи О. В. Черненка засвідчує продуманість дослідницького апарату та глибоке опрацювання здобувачем понятійного поля дослідження. Структура роботи є обґрунтованою, логічно побудованою й адекватно відображає траєкторію проведеного дослідження. Мета відповідає методології дослідження, а поставлені завдання зумовили зміст і структуру дисертації, яка складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (535 найменувань, із них 142 іноземними мовами) та 15 додатків. Загальний обсяг роботи становить 607 сторінок, із них 481 сторінка основного тексту; робота містить 30 таблиць та 9 рисунків.

У *першому розділі* «Теоретичні засади управління якістю освіти» здійснено теоретичний аналіз філософських, психолого-педагогічних та управлінських підходів до проблеми якості вищої освіти, розкрито еволюцію та інтерпретації поняття якості, охарактеризовано нормативно-правове забезпечення системи управління якістю освіти. Заслуговує на схвалення обґрунтування дисертантом евристичного потенціалу релятивістського підходу, що дає змогу аналізувати моделі забезпечення якості не як нормативно уніфіковані структури, а як контекстуально обумовлені системи. Переконливим є висновок про те, що поняття якості вищої освіти є полісемантичною,

динамічною категорією, яка розглядається у трьох взаємодоповнювальних вимірах – нормативно-відповідності, результативно-компетентнісному та процесуально-організаційному. Особливої уваги заслуговує розроблена автором концепція інтегративної конвергенції якості вищої освіти, структурована на стратегічному, тактичному та операційному рівнях.

У *другому розділі* «Зарубіжний досвід управління якістю освітніми проектами» уточнено й систематизовано понятійний апарат дослідження, розкрито місце управління освітніми проектами в системі професійної підготовки викладачів, здійснено компаративний та контент-аналіз міжнародних практик. Імпонує наукова позиція здобувача щодо визначення авторських дефініцій «освітнього проекту» та «управління освітнім проектом» у вузькому й широкому значеннях, обґрунтування загальних і специфічних принципів та ознак освітнього проекту, а також п'яти фаз управління освітніми проектами у ЗВО, послідовне впровадження яких за принципом циклу PDCA забезпечує системну якість освітньо-наукової діяльності. Цілком виправданим є висновок про відсутність єдиної універсальної моделі управління якістю, придатної до механічного перенесення в будь-яке національне середовище, та обґрунтування напрямів адаптації зарубіжного досвіду (Австрії, Великої Британії, Франції, Німеччини, Нідерландів, Кіпру, США) до умов вітчизняної педагогічної освіти.

У *третьому розділі* «Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх викладачів у ЗВО» обґрунтовано методологічні підходи до підготовки майбутніх викладачів, розкрито еволюцію управління проектами як наукової дисципліни, схарактеризовано сучасні методи та інформаційні технології підвищення якості діяльності викладачів в умовах воєнного стану. Належну наукову аргументацію має обґрунтування методологічних засад дослідження на основі інтеграції шести підходів (системного, компетентнісного, релятивістського, діяльнісного, особистісно-орієнтованого та порівняльно-педагогічного), а також обґрунтування організаційно-педагогічних умов підготовки. Заслуговує на увагу виявлення провідних викликів упровадження проектного управління у ЗВО та обґрунтування поетапної (триетапної) моделі його впровадження в українських закладах вищої освіти.

У *четвертому розділі* «Теоретичні засади формування готовності майбутнього викладача до управління якістю освітніми проектами» теоретично обґрунтовано роль проектного навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів, розроблено систему професійної підготовки та спроектовано модель цієї системи. Привертає увагу раціональний підхід здобувача до розроблення чотирикомпонентної структури готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний та рефлексивний компоненти) і структурно-функціональної моделі системи підготовки, що містить п'ять взаємопов'язаних компонентів – цільовий, змістовий, процесуальний, технологічний та діагностично-результативний – і функціонує як відкрита система з механізмами зворотного зв'язку, слугуючи методологічною основою для подальшої експериментальної перевірки.

У *п'ятому розділі* «Експериментальна перевірка ефективності системи підготовки майбутнього викладача до управління якістю освітніми проектами»

розкрито організацію та методи експериментального дослідження, представлено результати перевірки ефективності системи підготовки та обґрунтовано навчально-методичні рекомендації. Педагогічне дослідження, проведене впродовж 2024–2025 навчального року на базі п'яти закладів вищої освіти із залученням 298 здобувачів (по 149 осіб в експериментальній і контрольній групах), охоплювало підготовчий, констатувальний, формувальний і контрольний етапи. Вірогідність одержаних результатів не викликає сумніву: статистична значущість відмінностей ($t = 12,81-17,26$; $p < 0,001$) та великі розміри ефекту (Cohen's $d = 1,48-2,00$) переконливо підтверджують практичну цінність розробленої моделі. Змістовні додатки, таблиці й рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного О. В. Черненком.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Уважаємо, що Черненко О. В. повною мірою висвітлив результати власного наукового пошуку. Основні наукові результати дослідження представлено у 23 наукових працях (18 – одноосібних), з яких: 5 статей у наукових виданнях, що входять до баз Web of Science Core Collection та/або Scopus, 16 статей у наукових виданнях, унесених до Переліку наукових фахових видань України, 2 розділи в колективних монографіях. Ще у 25 працях додатково відображено наукові результати докторської дисертації, з них 15 тез у матеріалах науково-практичних конференцій і 10 праць в інших виданнях. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на численних науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів. Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Матеріали дисертаційного дослідження відповідають вимогам академічної доброчесності: у роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації результатів. Використані джерела оформлено коректно, посилання на авторські позиції подано відповідно до наукових стандартів, що свідчить про належний рівень наукової етики здобувача.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Черненка О. В., вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У розділі 1 «Теоретичні засади управління якістю освіти» доцільно було б розглянути в межах системного підходу до забезпечення якості вищої освіти внутрішню систему (на рівні ЗВО), зовнішню систему (на національному рівні) та міжнародному рівні забезпечення якості.

2. У розділі 2 «Зарубіжний досвід управління якістю освітніми проектами» ґрунтовно розглянуто сучасні міжнародні стандарти та практики управління якістю освітніх проектів та можливості адаптації цього досвіду до умов української системи вищої освіти. Проте, у роботі доцільно було б виділити, конкретизувати та охарактеризувати ознаки освітнього проекту у ЗВО.

3. У розділі 3 «Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх викладачів у ЗВО», доцільно було б ґрунтовніше проаналізувати компетентності майбутнього викладача до управління якістю освітніми

проектами та показати їх взаємозв'язок із готовністю майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проектів.

4. У підрозділі 4.1 «Роль та значення проектного навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів», розглянуто вітчизняні та міжнародні освітні проекти такі як «Нова українська школа», «EdCamp Ukraine», «Erasmus+ Teacher Academies», «European Schoolnet Academy». Було б доречно розкрити їх концептуальний зміст, а також визначити переваги та недоліки в межах підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проектами.

5. У підрозділі 5.3 «Навчально-методичні рекомендації щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів до управління якістю», запропоновані навчально-методичні рекомендації, окремі з них частково перетинаються за змістом (зокрема щодо використання цифрових платформ та організації менторства). Їх змістове укрупнення та дидактичне наповнення (методи, засоби, форми) та структурування сприяло б більш цілісному викладу прикладних результатів дослідження.

Водночас стверджуємо, що висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер і жодним чином не знижують наукової цінності дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Аналіз дисертації, реферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Підготовка майбутнього викладача до управління якістю освітніми проектами у закладах вищої освіти» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її автор, ЧЕРНЕНКО Олександр Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з науково-педагогічної роботи
Дунайського інституту Національного університету
«Одеська морська академія»

Ірина СМІРНОВА

Згідно професора Ірини Смирнової завідує
Факівесць ДТНУОМН Вас- Оксана Когетова